

О. П. РЕЄНТ*

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

Сьогодні, в умовах помітної регіоналізації суспільного життя, особливої актуальності набувають дослідження регіональної історії, а відтак і необхідність посилення цього компонента в навчально-виховному процесі у закладах освіти. Вивчення історії рідного краю наповнюється якісно новим змістом і стає дієвим засобом виховання патріотизму і

формування національно-історичної свідомості молодого покоління. Знання регіональної історії допомагають учням і студентам усвідомити нерозривну єдність поколінь, зв'язок минулого кожного міста і села з історією усєї держави, відчутти причетність до неї кожної сім'ї і вважати своїм найвищим обов'язком та честю стати гідним спадкоємцем і захисником кращих традицій рідного краю – складової частини незалежної України.

У цьому контексті окреслилася потреба у підготовці та виданні навчальної і навчально-методичної літератури з проблем регіональної історії. Виходячи з цього, Національ-

на спілка краєзнавців України (НСКУ) останнім часом посилила увагу до комплексного вивчення особливостей регіонів, що історично склалися під впливом політичних, соціально-економічних природних та етнічних чинників. Значно розширилася географія і тематична спрямованість Всеукраїнських та регіональних історико-краєзнавчих науково-практичних конференцій, проведення інших наукових та просвітницьких заходів. Помітною подією стало видання НСКУ навчального підручника "Основи краєзнавства", що містить сучасні теоретичні і практичні розробки з проблем краєзнавства і є доброю підмогою для освітян.

Роботу з видання навчальної літератури активізували і регіональні організації НСКУ. Одним із останніх творчих доробків краєзнавців є

* *Реєнт Олександр Петрович* – доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України, Голова Національної спілки краєзнавців України.

навчальний посібник “Черкащина в добу Української революції 1917–1921 рр.”, розроблений і підготовлений до друку головою Черкаської обласної організації НСКУ, кандидатом історичних наук, професором кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Василем Миколайовичем Мельниченком.

Необхідність видання такого посібника цілком очевидна і набуває особливої актуальності у зв’язку з Указом Президента України про відзначення 100-річчя Української революції – вікопомної сторінки історії українського державотворення.

У підготовленому В. М. Мельниченком – фахівцем із майже 30-річним педагогічним стажем, – навчальному посібнику із застосуванням проблемно-хронологічного методу висвітлюються події Української революції 1917–1921 рр., які відбувалися на Черкащині в контексті історії України цього періоду, показується участь черкащан у боротьбі за незалежність і соборність України. Акцентується увага на тому, що під час революційних подій 1917–1921 рр. Черкащина була одним із регіонів розгортання національно-визвольної боротьби за відновлення української державності, а її населення активно включилося у державотворчі процеси.

Зокрема, мова йде про те, що у квітні 1917 р. у Звенигородському, а потім у Канівському, Уманському та Черкаському повітах були створені перші загони Вільного козацтва, які згодом набули поширення в Україні. А у жовтні 1917 р. у Чигирині відбувся Всеукраїнський з’їзд Вільного козацтва. Потужним осередком селянсько-повстанського руху, боротьби за державність України та антибільшовицьких виступів став Холодний Яр, де повстанські загони під гаслом “Воля або смерть” у 1918–1922 рр. утримували незалежність значної самоврядної території, відомої в історіографії як “Холодноярська республіка”. Повстанська територія мала високий рівень воєнної організації, власне самоврядування. Завдяки волелюбному характеру жителів та особливостям природно-географічного положення, Холодний Яр був для радянської влади неприступним bastіоном.

Автор зазначає, що Черкащина – батьківщина багатьох видатних державних і військових діячів Української революції 1917–1921 рр. Серед уродженців краю – міністр закордонних справ і міністр юстиції, голова уряду УНР, заступник голови Директорії, президент УНР в екзилі А. М. Ливицький, міністр морських справ УНР контр-адмірал М. І. Білинський, посол УНР у Греції Ф. П. Матушевський, заступник головнокомандувача Армії УНР О. О. Загородський, генерали Армії УНР Ю. Й. Тютюнник, А. М. Вовк, Г. М. Базильський, члени Центральної Ради С. О. Єфремов, М. Ф. Біляшівський, Ф. П. Швець, С. П. Шелухін та багато інших визначних постатей революції.

Окремий розділ посібника присвячений Першому Зимовому походу Армії УНР 1919–1920 рр., маршрути якого охопили майже усю територію сучасної Черкаської області. Автор цілком слушно робить висновок, що рейд частин Армії УНР запіллям Червоної та Добровольчої армій здійснювався в неймовірно важких умовах. Однак, підтримані населенням краю, його учасники провели низку успішних боїв, дезорганізували тилові комунікації противника. Роз'яснювальна та агітаційна робота справила позитивний вплив на розгортання повстанського руху на Черкащині. При цьому вояками було показано зразки організованості, сили духу і жертвовності у боротьбі за державність.

Позитивної оцінки заслуговує сформована відповідно до навчальної програми структура та тематика розділів посібника. Зокрема, доцільним видається виділення в окремий розділ теми культурно-освітнього життя краю, в якому розкривається діяльність закладів освіти, осередків “Просвіти”, преси, характеризується книговидавнича та музейна справа, робота з вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка в добу революції.

Автору вдалося на основі опрацювання значного масиву архівних документів та наукової літератури, а також мемуарів учасників революції систематизувати широкий фактичний матеріал, з позицій сучасної методології ґрунтовно охарактеризувати основні періоди революційних подій в регіоні. Посібник написаний дохідливою мовою, зручний у користуванні, містить вдало підібрані додатки – хронологічну таблицю подій 1917–1921 рр., перелік місць пам'яті революції на Черкащині. Заслуговують на увагу сформульовані автором запитання та тестові завдання для самоконтролю, складений список використаних та рекомендованих джерел і літератури. Підбірки документів і матеріалів в кінці кожного тематичного розділу підсилюють сприйняття основного матеріалу навчального посібника.

Наукову культуру праці засвідчують ретельно сформульовані автором назви розділів і підрозділів посібника та висновки до них, іменний та географічний покажчики. Посібник відзначається високим поліграфічним рівнем та привабливим і функціональним дизайном обкладинки, що є досить важливим для навчального видання.

Зміст і виклад матеріалу посібника відповідає вимогам програми з історії України для навчальних закладів усіх типів, передусім загальноосвітніх. Його використання в навчальному процесі сприятиме підвищенню рівня вивчення учнями і студентами історії України періоду Української революції 1917–1921 рр. Додає вагомості посібнику й те, що його основні положення і висновки пройшли належну апробацію в процесі викладання автором дисциплін “Історія рідного краю” та “Історичне краєзнавство” в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького впродовж 2000–2016 рр., а також у публікаціях у наукових виданнях.

На наш погляд, рецензоване видання виграло б, якби в ньому були вміщені карти та карто-схеми, що посилює просторове уявлення про революційні події і явища, що відбувалися на території краю. Проте вказане аж ніяк не впливає на загальну високу оцінку навчального видання.

Рецензований навчальний посібник В. М. Мельниченка засвідчує належну теоретичну підготовку автора з проблем регіональної історії і має вагомим практичне значення. Незважаючи на те, що посібник розрахований на учнівську і студентську молодь, він може стати у нагоді широкому читацькому загалу, усім, хто прагне повніше пізнати історію рідного краю і України. А саме видання такого посібника заслуговує схвальної оцінки і є добрим прикладом для наслідування.